

införas skola, så wäl som ett stort antal med Steen- och Bergritningar, här i landet vprättade efter the Göther som i Engeland och Yrland, tid efter annan, för många hundrade, ja några och tusende åhr sedan döde blifwit. — Af förberörde wår Englandsfares Christeliga önskning öfwer sin faders Witarfs siäl, kan man sluta thenna Runestenen warit vprester i then siuende åldern efter wårs Herras Christi födelse.» Peringskiöld redogör därefter utförligt för vikingatågen till England och den engelska missionen i Sverige.

Ornamentiken är enkel och saknar konstnärlig prägel. Ristningen domineras av det väldiga korset. Den torde härröra från en relativt sen tid, då kristendomen redan hade slagit igenom vid Uppsala. Materialet, sandsten, kan möjligen tyda på att stenen har varit rest på en kristen kyrkogård. Någon gång under medeltiden blev den väldiga stenen sedan inlagd som altarbord i kyrkan.

Om namnet *Sigviðr* se Sö 276, 294, om *Vidiarfkr* E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 99. Sigvid kallar sig själv *Ænglandsfari*; detta ord är icke känt från någon annan inskrift. Det förekommer emellertid i den isländska litteraturen som tillnamn (se E. H. Lind, *Norsk-isländska personbinamn*). Namnet innebär givetvis, att Sigvid brukat göra färder till England, sannolikt köpmansfärder. Jfr *grikkfari* U 956.

Sigviðr reisti stæin þenna Ænglandsfari är exempel på s. k. omfattning: appositionen följer icke omedelbart efter sitt huvudord, utan däremellan står predikatet med dess närmaste bestämning objektet. Om denna ordföljd se Lis Jacobsen i *Danmarks runeindskrifter*, Tekst (1942), s. 873 f. med där cit. litt.

979. Gamla Uppsala kyrka.

Pl. 33.

Litteratur: B 380, 382, L 185. J. Bureus, F a 10: 2 n:r 132, F a 5 s. 54 (marginalanteckning); J. Rhezelius, F l 1 n:r 102; O. Rudbeck, *Atlantica* 3 (1698), s. 28 (nytrycket 1947 s. 40); J. Peringskiöld, *Monumenta Uplandica per Thiundiam* (1710), s. 177 f.; A. De la Motraye, *Voyages en Europe, Asie et Afrique*, Tome 2 (1727), s. 310 (sv. övers., 1918, s. 159); O. Celsius, *Svenska runstenar* (F m 60) 1, s. 57; *Kyrkoinventarium 1829*; R. Dybeck, *Reseberättelse 1862* (ATA); S. Lindqvist, *Gamla Uppsala fornminnen* (1929), s. 59.

Äldre avbildningar: J. Bureus, teckning (i F a 10: 2); J. Rhezelius, teckning (i F l 1); O. Rudbeck, träsnitt (i *Atlantica*, Planschbandet, Fig. 6); osign. träsnitt i B 382; J. Peringskiöld, teckning (i F l 5: 3), träsnitt (i *Peringskiöld, Monumenta* 1710 och B 380).

Stenen står rest mot kyrkans västra gavelmur, 1,5 m. N om vapenhusets norra vägg.

Stenen var känd redan av J. Bureus; han har avritat den i sin skissbok »Runahäfd» (F a 10: 2). Under bilden har han gjort en anteckning, varav första raden sedan har blivit omsorgsfullt utraderad; återstoden lyder: »när the Svenske först komo på Svenska Jorden». Utan tveivel har Bureus i ristningen trott sig finna en avbildning av de skepp, som användes då svenskarna inflyttade till Sverige. Platsen anges vara: »Vti Gamble Ubsala kyrkedörr.» Jfr en anteckning i »Sveorum Runæ» (F a 5): »Den i Kyrkedören har ett Skip med kors.» J. Rhezelius: »Gam. Vpsala Sochn. Vthi Kyrkiedören är denna stenen.» — O. Rudbeck omtalar »Stenen i Gambla Upsala Templets dörr lagder». — Peringskiöld är som vanligt ordrik och fantastisk i sin beskrivning: »Wid ingången til äldre delen af gamla Vpsala Kyrkia finnes allenast ett litet afbrått af en gammal Runesteen, wid första Gudztienstens och Kyrkians Hedniska forandring, ifrån sitt rätta rum tagin, och til en tryskelsteen, mitt i dören inlagder, hwilkens afritning doch nu må wara wår första. — Här på synes hwarken skrift eller åhrtal, thet ena hafwer aldrig warit brukeligt i äldre tiderne at tillsättia; Men Runerne äro af åldern och afwundsfulla Menniskior aldeles förslitne och rundt omkring afslagne, til äfwentyrs af then orsaken at samma Runerijtning innehållit Hedniska gudarnas, the äldsta Ättfäders och Konungars namn och heliga titlar.

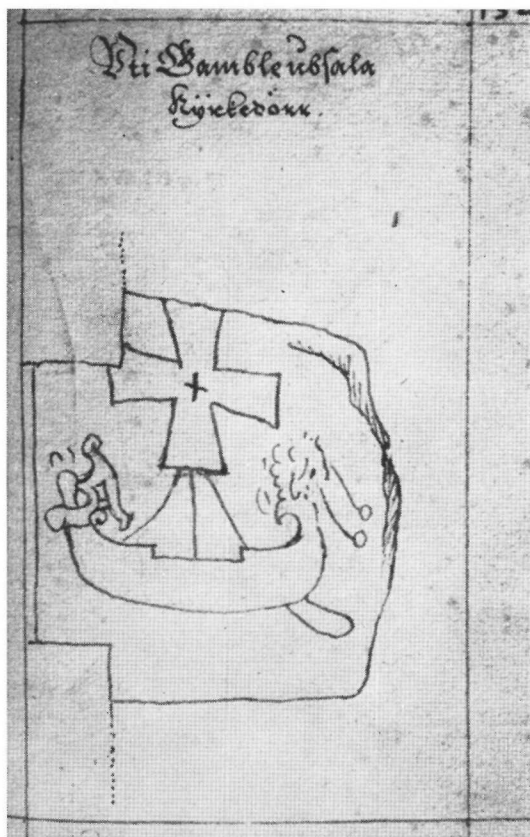

Fig. 93. U 979. Gamla Uppsala kyrka.
Efter teckning av Bureus.

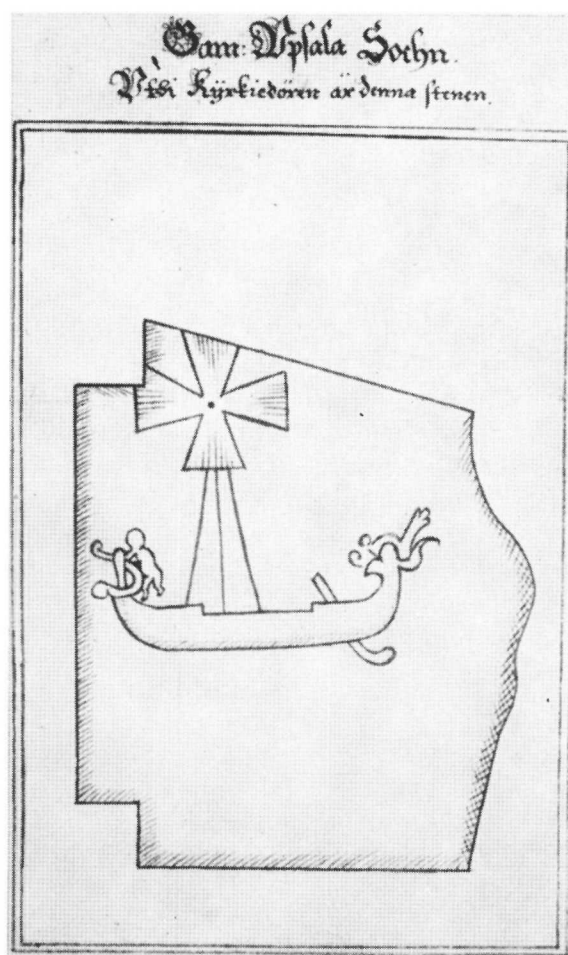

Fig. 94. U 979. Gamla Uppsala kyrka.
Efter teckning av Rhezelius.

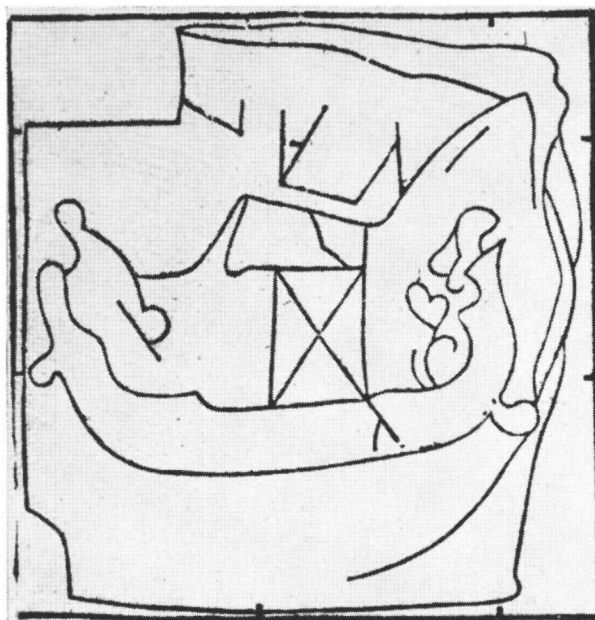

Fig. 95. U 979. Gamla Uppsala kyrka. Efter B 382.

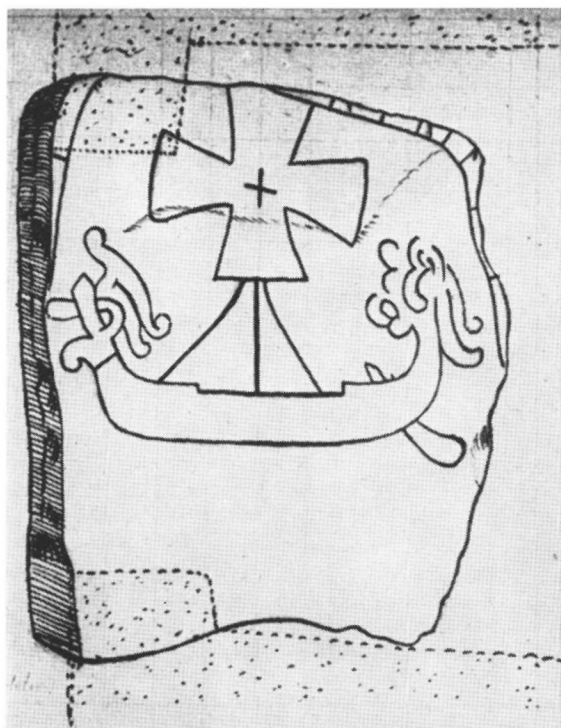

Fig. 96. U 979. Gamla Uppsala kyrka.
Efter teckning av Peringskiöld.

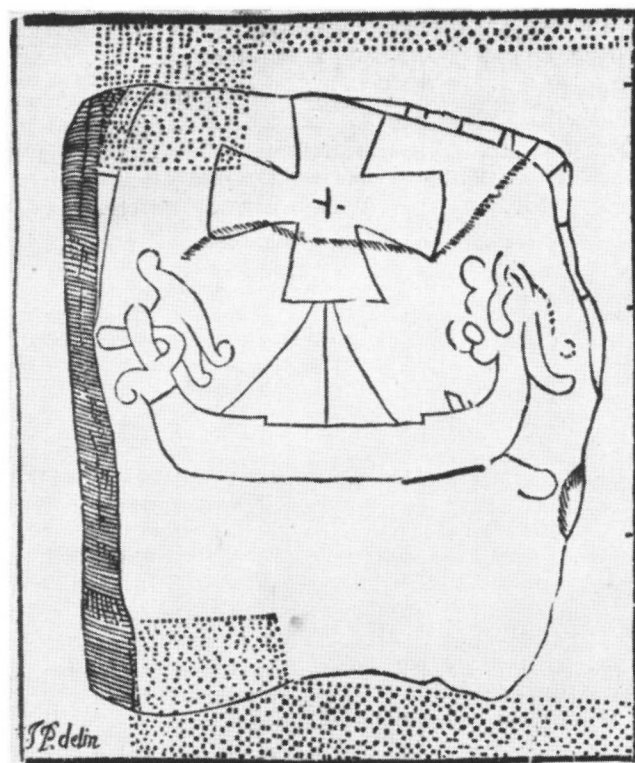

Fig. 97. U 979. Gamla Uppsala kyrka.
Efter B 380.

Skeppet, som här af ålderen tämmeligen vthnött är, gifwer lika såsom tilkänna, at samma Märckesteen varit fordom inrättad efter någon Gud eller Landsens Ättfader, som haft sin vthkomst vhr Noe Arck af Japhets Stamm, och thetta Nordiska Landet med tilliggande Öar beseglat och bebodt hafwer; Ty efter thetta åldriga Märke ligger vti then bolde Ättfadrens Atins eller Nep-tuns Sal, hwi kunde thet icke hafwa varit antingen honom eller thes efterkomne til åminnelse fordom wid thes Hof vprättat? ... Tacitus lærer oss i sin Germania at våra förfäder här i Sverige j äldste tjderna brukat sådana skepp, som varit i bägge stammarne lika giorda, med ett löst styre på sidan, så at thet kunnat, vthan skeppets omvändning, flyttas ifrån then ena stammen til then andra. — Hwaraf är til at aftaga, at thetta Monument intet kan räknas ibland the nyare; finnes ju icke thesvthom på thetta Monument inritat Thors Märke, med en Ægis Hielm som är Thors Kors-Märke eller thes inwigde Tempels grundritning med Cronan eller öf-verste Kors-takets blits, hvilken alla Thors tienare af wördnat til sin Gud och Konung af he-denhös fördt i sina Skölder, til at betekna hwems tienare the varit; äfwen som the Christne betiente och Vpsala Stads Inwånare, straxt efter Hedendomens vthrotande, antogo then Christna Vpsala Kyrkios skapnad til Wapn och Kännemärke. — Men som man i mangel af then bort-slagna Runeskriften, intet wist sluta kan hwars namn och åminnelse wårt anförde Monument burit, antingen efter någon stammfader, eller efter någon annan förnäm Man af Konglige släch-ten, som vnder Vpsala Konungs lydno här ifrån giordt något vthtåg med sina skepp til främ-mande länder: Ty skynda wi oss til andra minnes-wärde Märkens åskådande.» — B 380: »I Gamla Upsala Kyrko-dör, inlagd A. Chr. 1138»; B 382: »Gamla Upsala»; L 185: »I kyrkodör-ren.» — Kyrkoinventariet 1829: »Vid ingången till den äldsta delen eller Högkyrkan ligger i sjelfva dörren ett stycke af en gammal Runesten, doch utan årtal och påskrift; han är 2 ³/₄ al.

lång 2 $\frac{1}{4}$ al. bred.» — R. Dybeck antecknar i sin reseberättelse 1862: »Stenen i kyrkgolfvet (Baut. 380) med ristning, föreställande en farkost, borde upptagas och förvaras.»

Blågrå, grovkornig granit. Höjd över nuvarande markytan 1,31 m., bredd 1,41 m. Ytan är mycket hårt sliten, och ristningen har blivit så gott som totalt utplånad under de århundraden, då stenen låg som tröskel, utsatt för ständig nötning. Sannolikt har den aldrig varit särskilt djupt huggen. De äldre teckningarnas framställning kan numera icke verifieras. Endast de båda horisontala linjerna nedtill äro tydliga för syn och känsel och fullt säkra. Det övriga, som har blivit ifyllt med färg på pl. 33, skymtar svagt vid särskilt gynnsam belysning och under svart duk. Ett kors torde ha funnits, men detaljerna äro osäkra. Inga spår av runor. Avståndet mellan de båda horisontella linjerna nedtill är 13,5 cm.

980. Prästgården, Gamla Uppsala sn.

Pl. 33.

Litteratur: B 383, L 186. J. Peringskiöld, *Monumenta Uplandica per Thiundiam* (1710), s. 208 f.; O. Celsius, *Svenska runstenar* (F m 60) 1, s. 59; S. Gagnerus, *En liten Resa år 1766* (hs i ATA), s. 87; R. Dybeck, *Reseberättelse 1866*, s. 10 (ATA); O. v. Friesen, *Runstenar i Uppland och Gästrikland undersökta 1899—1901* (ATA), *Upplands runstenar* (1913), s. 47, *Runorna* (1933), s. 209; E. Brate, *Svenska runristare* (1925), s. 82; S. Lindqvist, *Gamla Uppsala fornminnen* (1929), s. 59; *Fornminnesinventering i Gamla Uppsala sn 1937—38* (G. A. Hellman m. fl., ATA); *Uppsala Nya Tidning* 19/s 1950.

Äldre avbildningar: J. Peringskiöld, träsnitt (i *Monumenta* 1710 och B 383); v. Friesen foto (ATA).

Runstenen omtalas första gången i Peringskiölds *Monumenta* (1710): »Vti thenna Konungsgård, Gamla Vpsala Sochens nu warande Prästegård, och Upsala Academiæ Professorers Præbenda, finnes ett anseenligt med Runor vthritat Minnings-märke, hwilket fordom varit vprest någonstädes vte på backen wid Kongsgårds Högarna, men blifwit i nästledne mansålder af några obetänckta menniskior, många märkwärdige Antiquiteters störste förstörare, tagit ifrån sitt rätta ställe, och i många stycken sönderslagit, för lättheten skul at inbäras i Prästegården, ther thet doch merendels härtils förwarat, icke vti Drott eller högsätet, vtan i nedersta bagarstugu vngsmuren wid sielfwa askegrafwen ibland eld och rök inmurat, från hwilkas brand och heta Sal. Professor Sckytz thet förlossade, tå han samma åldrige mur laga lät, vthtagandes alla sönderslagna stycken som nu på gården löse ligga, och af mig i förledne åhren sammanlagde blefwe, så at thenne hosfogade form med sin fulla mening och Runeskift tå ännu afriktas kunde.» B 383: »Gamla Upsalas Kungsgård, nu Prästegård»; L 186: »Vid Kungsgården, nu Prestgård.»

Av Peringskiölds redogörelse framgår, att stenen vid 1700-talets början låg på marken på prästgårdens tomt. Den var sönderslagen i många stycken. Dessa hade nyligen blivit framtagna ur ugnsmuren i prästgårdens bagarstuga, där de varit inmurade. Var stenen ursprungligen har stått, kan man givetvis icke veta. Att den »varit vprest någonstädes vte på backen wid Kongsgårds Högarna», är endast ett löst antagande av Peringskiöld. Hans teckning visar, att stenen vid denna tid var så gott som fullständigt i behåll; genom prickade linjer har han angivit, att den bestod av ett stort stycke, innehållande ristningens centrala delar, och därtill sju mindre. Dessa lågo sammanlagda på marken, men de ha aldrig blivit hopfogade och stenen rest, så som teckningen tycks ge vid handen.

Om stenens senare öden känner man ingenting. Så mycket är tydligt, att den icke har blivit tillvaratagen och vårdad. De olika fragmenten skingrades. Förmodligen ha de blivit använda vid byggnadsarbeten på olika håll. Dybeck omtalar i sin reseberättelse 1862, att ett stycke av en runsten »lärer, enligt orgelnistens utsago, vara för få år sedan funnet i kyrkan (kanske en del af någon af de förlorade prestgårdstenarne), men har redan förkommit». Och några år senare i reseberättelsen 1866: »Från universitetsstaden drog jag till gamla Uppsala, der tu runstens-